

ФІЛОСОФІЯ

УДК 141.113:327.8

DOI: 10.21564/2075-7190.46.213223

Дієго Феліне Арбелаез-Кампілло, доктор філософії, професор, Університет Амазонії, редактор журналу «Amazonia Investiga», Колумбія
dfaca@hotmail.com

ORCID ID: 0000-0002-9041-9563

Тацій Василь Якович, доктор юридичних наук, професор, ректор Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, м. Харків, Україна

e-mail: kancel@nulau.edu.ua

ORCID ID: 0000-0001-6015-3058

Магда Джулісса Рохас-Багамон, доктор філософії, доцент, Університет Сурколумбіана, м. Нейва, Колумбія, заступник редактора журналу «Amazonia Investiga», Колумбія

mjulissa@gmail.com

ORCID ID: 0000-0003-4882-1476

Данильян Олег Геннадійович, доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, м. Харків, Україна

e-mail: odana@i.ua

ORCID ID: 0000-0001-5308-4664

ЗНАЧЕННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ В ЖИТТІ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

У статті обґрунтовується, що критичне мислення, будучи атрибутом людської свідомості, так чи інакше проявляє себе в усіх видах діяльності людини, що передбачають використання критичного розуму та подальшого дискурсу. Доводиться,

що найчастіше критичне мислення застосовується саме в політико-правовій сфері. Стверджується, що критичне мислення передбачає для свого застосування демократичну культуру, яка сприяє толерантності, політичним дебатам та соціальному консенсусу.

Ключові слова: критичне мислення, глобалізація, політичний дискурс, правове поле, демократична культура, латиноамериканська філософія.

Постановка проблеми. На початку третього тисячоліття людство ввійшло в епоху глибоких системних трансформацій. Проіснувавши кілька століть, загальний світовий порядок руйнується, поступаючись місцем іншому. Дедалі зростаючий темп соціальних змін породжує нову соціальну реальність, що потребує відповідних форм колективної самосвідомості та іншої якості соціально-критичної рефлексії. Попередній досвід людства підтверджує істину, що в періоди радикальних змін значно зростає потреба в критичному осмисленні минулих і поточних подій, бо це дає шанс краще зрозуміти сьогодення й побачити контури майбутнього. Можна припустити, що адекватне критичне мислення є запорукою духовного здоров'я суспільства та запобігає появі загрозливо-деструктивних явищ.

Важливість дослідження проблеми критичного мислення обумовлена також тим, що в сучасній соціальній філософії посилилася тенденція критицизму і соціального нігілізму через дедалі радикальнішу пропаганду ідей морального та політико-правового релятивізму. Заслуговує на підтримку така ідея: «критичне мислення лише тоді є справжнім благом, коли критика спрямована на поліпшення і вдосконалення тих чи інших аспектів соціального буття, а не на руйнування основ суспільства» [1, с. 4]. Функціональність критичного мислення визначається насамперед його конструктивним та творчим потенціалом, умови накопичення і реалізації якого в сучасному суспільстві також істотно змінилися. Як наслідок, зростає потреба по-новому досліджувати значення критичного мислення в житті сучасного суспільства, особливо в політичній та правовій сферах.

Формулювання цілей. Метою цієї статті є деконструкція найбільш поширеного підходу до критичного мислення як форми участі та політичної дискусії. Головне завдання полягає в тому, аби на основі аналізу різних теоретичних і правових доробок, що діалектично підтримуються на Заході з моменту появи філософської програми політичного модерну, з'ясувати специфіку критичного мислення сучасного соціального (політичного) суб'єкта. Передбачається також аналіз культури критичного мислення в контексті таких понять, як «свобода совісті», «свобода висловлення думок», «автономія особистості», «право на опір гнобленню», «вільний розвиток особистості».

Аналіз досліджень і публікацій в історичній перспективі. Термін «критичне мислення» нерозривно пов'язаний із поняттям «критика» (грец. *kritike* –

мистецтво судження). У «Сучасному словнику із суспільних наук» наводиться визначення критики як «способу духовної діяльності, основне завдання якого полягає в тому, щоб дати цілісну оцінку явища, розкриваючи його суперечності, сильні і слабкі сторони» [2, с. 197]. Під критичним же мисленням (від англ. *critical thinking*) розуміється система суджень, що використовується для аналізу речей та подій з формулюванням аргументованих висновків і дозволяє робити обґрунтовані оцінки, інтерпретації, а також застосовувати отримані результати до ситуацій і проблем [3, с. 24].

На думку деяких дослідників, критичне мислення – це тип міркування, який можна визначити по-різному, але більшість із цих міркувань передбачає певний акт опитування або оцінки. З цієї причини розмова про критичне мислення як таке передбачає посилання на питання і оцінки, які зрештою дають можливість висловити судження або обґрунтувати позицію щодо факту, явища або ідеї [27, с. 196]. Існує думка, що перехід до критичного рівня мислення в тому чи іншому співтоваристві є необхідною передумовою для початку цивілізованого розвитку цієї спільноти [4].

Критичне мислення синтезується, таким чином, у цивілізованому, інтелектуальному середовищі, де є певна дистанція стосовно всіх владних форм, що встановлюють і відтворюють нові політичні, економічні, наукові та релігійні норми. Як вважає французький філософ П.-М. Фуко, такі норми є інституціоналізованими й надають змісту і форми матеріальному та символічному простору, в якому суспільства перебувають під управлінням певних типів влади, що виходять за межі демократичних традицій (норм) [14]. З цього випливає, що такий порядок в усіх його проявах протистоїть критиці, що робить ставку на зміни, аби сприяти постійній оптимізації співвідношення розуму і влади.

За згаданих причин критичне мислення завжди було еталоном, що з незапам'ятних часів виділяє особистостей у світі філософії, політики і культури. Як зазначає еквадорський філософ А. Міна, вже давньогрецькій філософії був властивий критичний дух, бо тодішня гуманітарна освіта заохочувала молодих людей до критики гносеологічних та суспільних норм, що засновані на передбачуваних незаперечних і незмінних істинах, часто регресивних. Доказом такого твердження є феномен сократівської маевтики. Античний контекст критичного мислення, як підкреслює А. Міна, обумовлений завзятими пізнавальними прагненнями таких філософів, як Сократ, Діоген, Платон і Аристотель [24, р. 183].

По завершенні класичної греко-римської цивілізації та впродовж тисячолітнього періоду так званого європейського Середньовіччя встановилась гегемонія християнства в цілому і Католицької церкви зокрема: вільне мислення опинилось під забороною; водночас суспільству був нав'язаний догматич-

но-богословський стиль мислення, що перешкоджало критиці встановленого порядку.

В епоху Відродження поновлюються деякі критичні мисленнєві практики, близькі до антропоцентризму і логоцентризму пізнього модерну, а саме – культивування мистецтва, вивчення риторики і літератури. У класичній праці мексиканського філософа П. Крістеллера про витоки епохи Відродження зроблений висновок про глибоке вивчення гуманістами праць античних авторів, наслідком чого стала ідея людини як провідного суб'єкта історії, який протистойть теоцентристському провіденціалізму релігії. Крім того, історія і філософія стали вважатись привілейованими способами пізнання світу, заснованими на критичному судженні [22].

Однак повною мірою така настанова розгорнеться у добу Просвітництва, коли теоретичним розробкам у сфері критичного мислення буде надано політичного закріплення. У цьому перехідному сценарії під впливом гострої критики зруйнуються основи монархічного абсолютизму, закріпленого в божественному законі та старорежимній державності, яка завжди гарантувала домінування аристократії над усім суспільством. На думку відомого каталонського філософа Х. Ферратера, це ілюстрація прогресивних інтелектуальних і політичних тенденцій XVIII ст., об'єднаних, попри певні відмінності, оптимізмом щодо розуму як наріжного каменю поліпшення становища простої людини в суспільстві та як інструменту для розвитку нової політичної системи (ліберальна держава / світська держава), відокремленої від релігійного мракобісся [13].

Саме тоді робиться ставка на роль освіченого громадянина, спроможного вдосконалювати свій внутрішній світ на основі раціональних принципів, заснованих на досягненнях науки і філософії та здатних революціонізувати світ людської природи та культури в рамках необмеженої прогресистської динаміки. Проте в другій половині XX ст., по завершенні двох світових воєн, ця схема критичного мислення, заклавши основи сучасності, зазнала кризи й поступилася місцем іншим формам критичного мислення.

Як зазначає Х. Гонсалес, представниками франкфуртської школи була сформульована критична теорія суспільства, яка для свого розвитку використовувала ревізійністський марксизм, психоаналіз, а також критично перероблену діалектику Просвітництва. Основне питання, яке філософи цієї школи сформулювали на той час, полягало в такому: як могло статися, що у світі, керованому розумом і критичним мисленням, відбулися дві світові війни, що велися тоталітарними державами, такими як нацистський Рейх і сталінський СРСР [17]?

У пошуках відповіді на це питання більшість представників франкфуртської школи, за винятком Ю. Хабермаса [18; 19], зрештою дійшли висновку,

що філософська програма сучасності зазнала невдач у намаганні стримати сили ірраціональності. Через це, на думку М. Хоркхаймера і Т. Адорно, представникам критичної теорії суспільства зручніше було переформулювати основні ідеали Просвітництва (які сприяли просуванню свободи, рівності та соціальної справедливості), позбавити їх впливу інструментальної раціональності, яка, перебуваючи на службі у продуктивних сил великого капіталу, не виявляє турботи про людську гідність, не помічає негативний вплив виробничих відносин на навколишнє середовище; такий стан максимальною мірою є властивим суспільству споживання, що виводить на сцену одновимірну людину, відчужену від усілякої критичності [21].

Іншими джерелами сучасної соціальної теорії, що суттєво впливають на практику критичного мислення не тільки у виробництві знань, а й використовуються в сучасному політичному дискурсі, є постпозитивістські, феміністські та постмодерністські тенденції. На думку колумбійських філософів Р. Лосада та А. Касаца, такі тенденції сприяли виникненню дослідницьких програм, де наочно демонструвався досвід опору підлеглих груп (жінок, мігрантів, представників ЛГБТ, робітників, селян тощо) та водночас обґрунтовувались теорії, що сприяють розвитку легальної політичної боротьби, спрямованої на розширення їхніх прав та можливостей перед гегемоністськими державами [23].

Методологія. У гносеологічному плані автори використовують конструктивістську концепцію наукового знання, яка, на думку відомих латиноамериканських методологів науки Д. Ортіса і М. Баррера, виражається в суб'єктивному процесі конструювання багатовимірного знання як особливого способу, що дає можливість кожній людині сприймати, організувати й наділяти смислом навколишню реальність [25; 5]. Цей процес, у свою чергу, обумовлений діяльністю центральної нервової системи, яка націлена на створення послідовної інтерпретованої моделі, що надає сенсу й унікальності людському життю. З цією метою конструктивізм постулює, що соціальна реальність є результатом інтерсуб'єктивної артикуляції різних конкретних реальностей, що виникають із психологічних здібностей та у певних соціокультурних умовах, які динамічно змінюються в часі й просторі.

При застосуванні такої парадигми в міждисциплінарних дослідженнях феномену влади (зокрема, таких фундаментальних проблем, як критичне мислення та політична участь/обговорення) утворюється когнітивний простір, в якому однаково цінуються умови, символічний вимір знання і способи мислення, тісно пов'язані із соціальними уявленнями або колективним уявним. Усе це дозволяє структурувати дослідницьку сферу – політичну епістемологію, де всі науки й дисципліни, спрямовані на вивчення влади, є органічно поєднаними, щоб кожна по-своєму могла виявити умови й обставини, які в теорії

та на практиці дозволяють здійснювати й розвивати відносини як основний засіб громадського контролю.

Крім того, проєкт документального дослідження передбачає звернення до архіву плідних наукових статей та академічних текстів (див. бібліографічний опис), що дає можливість скористатися наявним критичним апаратом для організації, категоризації та інтерпретації текстів.

Як влучно зазначив колумбійський дослідник Л. Гомес, мета такої форми дослідження, що зазвичай включається в якісні феноменологічні й герменевтичні координати, хоча вона також працює в кількісних роботах, полягає в тому, щоб створити міжтекстовий діалог для більш глибокого розуміння аргументів авторів і, таким чином, сприяє виробництву нових або оновлених знань, що поєднують у собі теоретичні положення й аргументовану думку автора [16].

Дане дослідження проводилося в три різні етапи.

По-перше, були зібрані бібліографічні матеріали, що безпосередньо вплинули на масштаби і поточний стан проблеми. Потім був здійснений вибір праць за такими критеріями: оригінальність, аргументативна ясність та внесок у поглиблення теми.

По-друге, ми розпочали інтерпретацію та реконструкцію щотижневих уявлень про синтез антології, об'єднавши три рівні читання: а) читання між рядків, що полягало у виявленні прихованих, суперечливих, ідеологічних чи епістемологічних позицій авторів; б) читання по рядках з метою оцінки ілюкативної (внутрішньої) сили авторів та комунікативної спрямованості їхніх робіт; в) традиційне, або рядкове, прочитання, спрямоване на точне розуміння буквального значення написаних текстів [30].

Нарешті, по-третє, на текст статті вплинули дискурсивні особливості латиноамериканської філософії, що посприяло адекватній оцінці негативного впливу матеріального і символічного порядку, наявного в регіоні. Це корелює з висловлюванням відомого латиноамериканського філософа і теолога Е. Дуселя про те, що сучасність сфокусована на дуже обмежених фрагментах суспільства виключно з метою вигоди правлячих еліт, які натуралізують або роблять латентними ситуації злиднів і відчуження значної частини населення і які не визнають критики своїх дій та уявлень про світ [11]. По суті це дискурсивний жанр, що повторює основні положення політичної філософії, але використовує історичні та теоретичні докази для формулювання своїх суджень і оцінок реальності. Утім слід пам'ятати, що така філософська традиція була недостатньо самокритичною і в деяких випадках виродилася в риторичну спадщину радикальних і авторитарних урядів украї лівого спрямування.

Виклад основного матеріалу. Аналіз публікацій з обраної проблематики показує, що дослідження критичного мислення представлені в найрізнома-

нітніших галузях – таких, як політологія, право, філософія, соціальна психологія, ділове адміністрування, політичне керівництво і політичне лідерство та багатьох інших. У будь-якому випадку цей спосіб мислення передбачає можливість узяти під сумнів певні проблемні реалії або більш загальну оцінку ситуації як парадигми, що є основою наукового, політичного або епістемологічного порядку в даний історичний момент, а також дає змогу піддати сумніву аргументи й асиметричні відносини, що заважають гармонійному розвитку людської особистості на догоду еліт і на шкоду простим людям. Контррегемоністський дискурс, що є засобом для критичного мислення, як правило, завершується пропозиціями – простими або складними, абстрактними або конкретними – для формування альтернативних порядків або парадигм домінування, утім це необов'язково має бути так, через те що будь-яка аргументована критика є достатньою сама по собі.

На нашу думку, критичне мислення виявляється набагато частіше у сфері освіченої та обізнаної спільноти, у даному випадку в політичних питаннях, що становлять взаємний інтерес. Це правильно принаймні з двох причин: по-перше, критика без аргументованого обґрунтування або застосування її без переконливих емпіричних даних на її підтвердження є насправді не проявом критичного мислення, а актом безвідповідальності, що не заслуговує на гідну реакцію. По-друге, критичне мислення, як і будь-яка інша форма мислення, повинне здійснюватися на основі базових знань про реальність, ситуації або ідеї, що мають бути спростовані раціональним політичним суб'єктом, який бажає зробити свій внесок у розвиток комунікативних дій, за умови, як зазначає Ю. Хабермас, їх обґрунтованості та здійсненності [20].

Поняття критичного мислення набуває різних ідейно-політичних позначень та конотацій залежно від дискурсу і контексту, в яких воно використовується як дорадчий інструмент. Однак усе вказує на те, що критичне мислення є атрибутом людської свідомості, яка певним чином виявляє себе в усіх видах людської діяльності, де передбачене використання критичного розуму й подальшого дискурсу. Такий дискурс можливий тільки серед рівних суб'єктів, оскільки відомо, що у вертикальних відносинах, що мають тенденцію відокремлювати одних людей від інших з позиції передбачуваної неповноцінності, критика заздалегідь знищується або принаймні зводиться до її мінімального вияву.

Критичне мислення і свобода вираження у правовому полі. У сучасній юриспруденції існує величезна кількість визначень права. Однак, беручи до уваги акцент авторів статті на особливостях критичного мислення в іспаномовних країнах, вважаємо за доцільне застосувати визначення права відомого професора Л. Капоте з Університету Ла-Лагуна (Іспанія). На його думку, «право – це дисципліна, в якій критичне мислення має бути важливим інстру-

ментом для розробки дійсно справедливих правил і їх справедливого застосування» [7, р. 204]. Справді, юридичні науки починаються з інтерпретації реальності, що базується на перевірених фактах, які, у свою чергу, стають засадою для норм. Почуття справедливості виникає з цього раціонального сприйняття реальності, метою якого є встановлення балансу на основі рівності й соціального консенсусу.

Відповідно, присутнє у правовому полі критичне мислення сприяє створенню регулятивних інститутів, що відповідають вимогам суспільства. При цьому застосування критики неможливе без попереднього встановлення умов для її конкретизації. Так, Національні установчі збори Колумбії в 1991 р. стали сприятливою платформою для дискусії, обговорення ідей, наведення суперечливих точок зору заради історичного розвитку країни, що не тільки визначило Політичну конституцію, а й дозволило досягти суттєвої згоди для укладення соціального пакту, чинного й дотепер.

Отже, застосування критичного мислення на юридичному рівні потребує демократичної культури, що сприяє терпимості, політичним дебатам і соціальному консенсусу. Крім того, криміналізація злочинів, пов'язаних з висловленням людських думок, не тільки суперечить принципу свободи, а й знижує критичне мислення. У зв'язку з цим Міжамериканський суд з прав людини у своєму рішенні від 2 травня 2008 р. постановив, що «тільки факти, а не думки, можуть зазнати випробування правдою чи оманною» [9], і це підтвердило принцип, що свобода думки, свобода індивіда як суб'єкта мислення не повинні відхилятися з причин, пов'язаних зі сповідуваними ідеями або переконаннями особистості. Цей принцип перебуває в гармонії з демократією, політичною системою, що сприяє розвитку критичного мислення, захищаючи свободу, незгоду і терпимість. По суті, демократія, як зазначає іспанський дослідник А. Сантістебан, також є «серією процедур для спілкування, суперечок, діалогу, дебатів і прийняття рішень, для розв'язання неминучих конфліктів, що виникають унаслідок співіснування» [31, р. 7].

Слідуючи такій настанові, вищі суди в Латинській Америці визнали важливість права особистості на свободу думок та їх вираження у своїх відповідних правових актах (Міжамериканська комісія з прав людини, 2013), що дозволило зміцнити демократію і заохотити критичне мислення. Так, у численних рішеннях Конституційного суду Колумбії заявлено про свободу вираження поглядів у межах, установлених Конституцією 1991 р. Наприклад, у рішенні від 22 травня 2007 р. Суд викладає свої аргументи на користь просування і захисту свободи слова: «Основним виправданням того, щоб надати свободі висловлення думок центральне місце в сучасних конституційних режимах, є те, що за допомогою їх захисту кожна нація сприяє представницькій демократії, громадській участі та самоврядуванню. Цей аргумент під-

креслює, що спілкування і вільний обмін інформацією, думками та ідеями в суспільстві є важливим елементом системи демократичного і представницького управління, а отже, свободи висловлення думок, дозволяючи вести відкриті та енергійні дебати у громадських справах, виконуючи центральну політичну функцію» [9, р. 9].

Отже, критичне мислення притаманне порядку свободи, за якої визнається чільне місце особистості в суспільстві, а також ідеал, який поступово розширюється в глобалізованому світі, де попри реальну латентну соціальну нерівність наявні велика правова обізнаність та політика щодо важливості забезпечення вільної реалізації особистості, що сприяє розширенню критичного мислення.

Глобалізація і роль критичного мислення як форми участі й політичної дискусії. Важливим аспектом цієї статті є визначення ролі критичного мислення як форми участі й політичної дискусії в умовах глобалізації. В одній зі своїх праць відомий соціолог і філософ П. Бурдьє зазначає, що глобалізація може спричинити суспільний феномен деполітизації, що призводить до демобілізації і деморалізації домінуючих [6]. Характерні риси опору цій схемі панування в сучасному світі втілюються в соціальних рухах, що являють собою, на думку Л. Саламанса, «колективні дії, що формулюють переваги важливих соціальних конгломератів у пошуках змін у певних схемах соціального структурування» [29, р. 326].

Деполітизація в глобалізованому світі – це стратегія, спрямована на демобілізацію соціальних рухів. Ця мета стає конкретною, коли соціальні суб'єкти втрачають напрям своєї боротьби, тобто перестають сприймати смисл своїх перетворювальних дій. У такому випадку втрата громадськими активістами широкого бачення свідчить про відсутність або ігнорування критичного мислення.

Дійсно, критичне мислення потрібне для того, щоб будь-який соціальний суб'єкт чітко усвідомлював реальну мету і причину своєї боротьби. Отже, необхідно, щоб дослідники, інтелектуали або суб'єкти знань включали у визначення ідеалів ту модель суспільства, яка має бути досягнута за допомогою колективних дій. Критичний зміст, який ці мислителі привносять у свої роздуми, зрештою стає ідеологічним підходом, що становить те підґрунтя, на якому буде сформульована критичність соціального колективу.

Однак, як вважає впливовий португальський соціолог С. Сантуш, це інтелектуальне посередництво ризикує взяти на себе роль, яка йому не належить, оскільки критерії еліти в цьому інтелектуальному випадку знижуються і стають безплідними, якщо вони не виходять за межі усвідомлених колективних дій [10]. Таким чином, сенс інтелектуального посередництва полягає в тому, щоб відкрити двері для появи нових колективних суб'єктивностей, тобто спільного бачення змін у масштабі встановленого порядку.

З політичної точки зору, без критики соціальні об'єднання не виходять за межі простих автономних груп і не усвідомлюють мету змін. Звичайно, тут криється претензія сучасного порядку в глобалізованому світі, в якому цінується нейтральний або байдужий стан громадянина замість запитливого та активного ставлення останнього до критики.

Аналіз і обговорення результатів. Критичне мислення не є винятковим надбанням якогось певного суспільного руху або будь-якої політичної партії, чи то лівих, чи то правих за своєю природою. Насправді, як зазначає А. Перес-Естевес, критичність може бути присутньою в будь-якому політичному проєкті, якщо розум указаний як центральна умова для подолання однодумності – ідеології, що веде до фанатизму, закриваючи двері для міжсуб'єктивного діалогу, плюралізму і досягнення домовленостей, заснованих на аргументах та ключових цілях демократичної системи [28].

Однак навіть на самому початку ХХІ ст. помітна відсутність систематичного і всеосяжного критичного мислення [15], яке сприяє політичним діям громадян, громадських рухів, партійних груп, профспілкових організацій та інших дорадчих майданчиків, де відбуваються колективні дії для соціальних змін.

Дійсно, соціальні зміни становлять центральну проблему критичного мислення в колективному вимірі [32]. Такий підхід вимагає обґрунтування колективної мети, позбавленої ідеологічного фанатизму, який підпорядковує цілісність особистості вищим інтересам тоталітарних систем (наприклад, комунізму і неолібералізму). Звідси важливість формування особистості в контексті свободи і простору критичності для участі в політичному житті.

Звичайно, критичне мислення зароджується під час рефлексії, але не обмежується нею через те, що передбачає практичні висновки. Як слушно підкреслює Е. Чеботарьов, критичне мислення поєднує в собі теорію, практику або політичну дію [8]. Ось чому недостатньо навчати громадян критично ставитись до соціальної реальності; необхідне подальше формування політичного характеру, що має привести до демократичної раціональності.

Кристалізація такої раціональності з критичного мислення сприяє зв'язку критичності людини із соціально-історичним контекстом. Критична теорія, запропонована франкфуртської школою, і зокрема Максом Хоркхаймером, обґрунтувала генезис або основний зв'язок між теорією, практикою та соціально-історичним контекстом. Таким чином, з теоретичної точки зору, «концептуальні організації або систематизація знань, наук були і створюються у зв'язку з мінливим процесом соціального життя» [26, р. 105].

Що стосується практики, то саме в соціально-історичному контексті можуть бути виявлені коріння ідентичності та культурні координати, які надають сенсу народному проєкту, що має виникати внаслідок спільної згоди, а не

через нав'язування. Отже, справедливо і необхідно говорити про латиноамериканське критичне мислення [12], засноване на діалозі й політико-ідеологічній мозаїці, тобто інклюзивне і множинне мислення, що не зводиться до обмежених координат ідеології.

Висновки. Демократія – це природний простір критичного мислення. У ній індивід, соціальні групи й соціальні рухи знаходять основні умови для розвитку критичності: свободу (визнання у правовому плані свободи думки і вираження) і можливість інакомислення для того, щоб добиватися соціальних змін. У цьому сенсі критичне мислення – це не виняткове надбання прогресивної або консервативної ідеології, а кожної людини і соціальної групи, які в контексті демократичних процедур розмірковують про існуючий порядок і необхідність його трансформації.

Тоталітарні системи пригнічують критичне мислення, і хоча вони не скасовують його через опір деяких незгодних голосів, вони перешкоджають його поширенню серед населення. Зміна або порушення порядку справедливості, рівності та участі, прагнення, властиві критичному баченню суспільства, змінюються в тоталітаризмі (чи то правому, чи то лівому) на ідеологію контролю, за якої свобода обмежується насадженням віри в неіснуючий функціональний порядок, що насправді позбавлений мінімуму раціональності.

Демократичні системи, на відміну від тоталітарних, сприяють свободі висловлення думок і визнають право громадян мислити інакше, ніж це вважається звичним у суспільстві. Таким чином, критичне мислення не становить загрози для демократії, а є її частиною, тоді як для тоталітаризму критичне мислення являє загрозу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Болотова У. В. Критическое мышление в жизни современного общества: автореф. дис. ... канд. филос. наук. Пятигорск, 2007. 22 с.
2. Сучасний словник із суспільних наук / за ред. О. Г. Данильяна, М. І. Панова. Харків: Прапор, 2006. 432 с.
3. Facione P. A. Critical Thinking: A Statement of Expert Consensus for Purposes of Educational Assessment and Instruction. Millbrae: California Academic Press, 1990. 112 p.
4. Турчин В. Ф. Феномен науки. Кибернетический подход к эволюции. Изд. 2-е. Москва: ЭТС, 2000. 368 с.
5. Barrera M. Modelos epistemológicos en investigación y educación. Caracas: Sygal Quirón Ediciones, 2010. 100 p.
6. Bourdieu P. Pensamiento y Acción. Caracas: Monte Ávila, 2005. P. 121–124.
7. Capote L. Derecho, justicia y pensamiento crítico. *Dilemata*. 2018. No. 26. P. 197–205.

8. Cebotarev E. El enfoque crítico: una revisión de su historia, naturaleza y algunas aplicaciones. *Revista Latinoamericana de Ciencias Sociales, Niñez y juventud*. 2003. Vol. 1, issue 1. P. 3–27.
9. Comisión Interamericana de Derechos Humanos. Jurisprudencia nacional sobre libertad de expresión y acceso a la información. OEA. 2013. URL: <http://www.oas.org/es/cidh/mandato/Basicos/estatutoCIDH.asp> (дата звернення: 05.06.2020).
10. De Sousa Santos. B. Interrogando al pensamiento crítico latinoamericano. *Revista Latinoamericana de Ciencias Sociales*. 2009. Año I, No. 2. P. 1–11.
11. Dussel E. Hacia una filosofía política crítica. Derechos humanos y desarrollo. Barcelona: Desclée, 2001. 452 p.
12. Esquivel S. Pensamiento crítico latinoamericano. Pensar subjetividades emergentes. Congreso Nacional de Investigación Educativa. San Luís-Potosí México: COMIE, 2017. P. 1–11.
13. Ferrater J. Diccionario de Filosofía. Barcelona: Ariel filosofía, 2004. 963 p.
14. Foucault M. Microfísica del poder. Madrid: Las Ediciones de la Piqueta, 1993. 200 p.
15. Gambina J. El pensamiento crítico en tiempos de crisis y cambio político. Las problemáticas en las Ciencias Sociales contemporáneas. Encuentro de Investigadores de Ciencias Sociales de la Región Centro Oeste y la. *5º Binacional con la IV Región de la República de Chile*. Santiago-Chile, 2009. P. 6–12.
16. Gómez L. Un espacio para la Investigación Documental. *Revista Vanguardia Psicológica*. 2011. Vol. 1, No. 2. P. 226–233.
17. González J. La teoría crítica de la Escuela de Frankfurt como proyecto histórico de racionalidad revolucionaria. *Revista de Filosofía*. 2002. Vol. 27, No. 2. P. 287–303.
18. Habermas J. La inclusión del otro Estudios de teoría política. Barcelona: Paidós, 1999. 258 p.
19. Habermas J. Teoría de la acción comunicativa I Racionalidad de la acción y racionalización social. Bogotá: Taurus Humanidades, 1999. 517 p.
20. Habermas J. Facticidad y validez Sobre el derecho y el Estado democrático de derecho en términos de teoría del discurso. Barcelona: Trott, 2000. 696 p.
21. Horkheimer M., Adorno, T. W. Dialéctica de la Ilustración. Fragmentos filosóficos. Valladolid: Editorial Trotta, 1998. 304 p.
22. Kristeller P. El pensamiento renacentista y sus fuentes. México DF.: Fondo de Cultura Económica, 1979. 366 p.
23. Losada R., Casas, A. Enfoques para el análisis político Historia Epistemología y perspectivas de la ciencia política. Bogotá: FLACSO-Biblioteca, 2008. 394 p.
24. Mina Á. Amor a la filosofía y el espíritu crítico: una pedagogía de la filosofía y epistemología del pensamiento crítico. *Sophia, Colección de Filosofía de la Educación*. 2012. No. 12. P. 181–190.
25. Ortiz D. El constructivismo como teoría y método de enseñanza. *Sophia, Colección de Filosofía de la Educación*. 2015. No. 19. P. 93–110.
26. Osorio S. La teoría crítica de la sociedad de la Escuela de Frankfurt. Algunos presupuestos teóricos-críticos. *Revista Educación y Desarrollo Social*. 2007. Vol. 1, No. 2. P. 104–119.

27. Palacios W., Álvarez M., Moreira J., Morán C. Una mirada al pensamiento crítico en el proceso docente educativo de la educación superior. *Edumecentro*. 2017. Vol. 9, No. 4. P. 194–206.
28. Pérez-Estévez A. La acción comunicativa de Habermas como diálogo racional. *Utopía y Praxis Latinoamericana*. 2012. Vol. 29, No. 70. P. 21–50.
29. Salamanca L. Obreros, movimiento social y democracia en Venezuela. Caracas: Universidad Central de Venezuela, 1998. P. 93–114.
30. Sánchez A. Manual de redacción académica e investigativa: cómo escribir, evaluar y publicar artículos. Medellín: Católica del Norte Fundación Universitaria, 2011. 226 p.
31. Santisteban A. Formación de la ciudadanía y educación política. Barcelona. 2004. URL: [http://www.file:///C:/Users/User/Downloads/Dialnet-FormacionDeLaCiudadaniaYEducacionPolitica-1454090%20\(3\).pdf](http://www.file:///C:/Users/User/Downloads/Dialnet-FormacionDeLaCiudadaniaYEducacionPolitica-1454090%20(3).pdf) (дата звернення: 17.05.2020).
32. Stolongo P., Delgado C. El pensamiento crítico ante la complejidad social. En *La revolución contemporánea del saber y la complejidad social. Hacia unas Ciencias Sociales de nuevo tipo*. Buenos Aires: CLACSO, 2006. P. 95–114.

REFERENCES

1. Bolotova, U. V. (2007). Kriticheskoye myshleniye v zhizni sovremennogo obshchestva. *Extended abstract of candidate's thesis*. Pyatigorsk [in Russian].
2. Suchasnyy slovnyk iz suspil'nykh nauk (2006) / Za red. O. H. Danyl'yana, M. I. Panova. Kharkiv: Prapor [in Ukrainian].
3. Facione, P. A. (1990). *Critical Thinking: A Statement of Expert Consensus for Purposes of Educational Assessment and Instruction*. Millbrae: California Academic Press.
4. Turchin, V. F. (2000). Fenomen nauki. Kiberneticheskiy podkhod k evolyutsii. Izd. 2-ye. Moskva: ETS [in Russian].
5. Barrera, M. (2010). Modelos epistemológicos en investigación y educación. Caracas: Sypal Quirón Ediciones [in Spain].
6. Bourdieu, P. (2005). Pensamiento y Acción. Caracas: Monte Ávila. 121–124 [in Spain].
7. Capote, L. (2018). Derecho, justicia y pensamiento crítico. *Dilemata*. 197–205 [in Spain].
8. Cebotarev, E. (2003). El enfoque crítico: una revisión de su historia, naturaleza y algunas aplicaciones. *Revista Latinoamericana de Ciencias Sociales, Niñez y juventud*. Vol. 1, issue 1, 3–27 [in Spain].
9. Comisión Interamericana de Derechos Humanos. Jurisprudencia nacional sobre libertad de expresión y acceso a la información. OEA. (2013). URL: <http://www.oas.org/es/cidh/mandato/Basicos/estatutoCIDH.asp> [in Spain].
10. De Sousa Santos, B. (2009). Interrogando al pensamiento crítico latinoamericano. *Revista Latinoamericana de Ciencias Sociales*. 1, 2, 1–11 [in Spain].
11. Dussel, E. (2001). *Hacia una filosofía política crítica*. Derechos humanos y desarrollo. Barcelona: Desclée [in Spain].
12. Esquivel, S. (2017). Pensamiento crítico latinoamericano. Pensar subjetividades emergentes. *Congreso Nacional de Investigación Educativa*. San Luís-Potosí México: COMIE, 1–11 [in Spain].

13. Ferrater, J. (2004). Diccionario de Filosofía. Barcelona: Ariel filosofía [in Spain].
14. Foucault, M. (1993). Microfísica del poder. Madrid: Las Ediciones de la Piqueta [in Spain].
15. Gambina, J. (2009). El pensamiento crítico en tiempos de crisis y cambio político. Las problemáticas en las Ciencias Sociales contemporáneas. 5° Encuentro de Investigadores de Ciencias Sociales de la Región Centro Oeste y la 5° Binacional con la IV Región de la República de Chile. Santiago-Chile, 6–12 [in Spain].
16. Gómez, L. (2011). Un espacio para la Investigación Documental. *Revista Vanguardia Psicológica*. Vol. 1, 2, 226–233 [in Spain].
17. González, J. (2002). La teoría crítica de la Escuela de Frankfurt como proyecto histórico de racionalidad revolucionaria. *Revista de Filosofía*. Vol. 27, 2, 287–303 [in Spain].
18. Habermas, J. (1999). La inclusión del otro Estudios de teoría política. Barcelona: Paidós [in Spain].
19. Habermas, J. (1999). Teoría de la acción comunicativa I Racionalidad de la acción y racionalización social. Bogotá: Taurus Humanidades [in Spain].
20. Habermas, J. (2000). Facticidad y validez Sobre el derecho y el Estado democrático de derecho en términos de teoría del discurso. Barcelona: Trotta [in Spain].
21. Horkheimer, M., Adorno, T. W. (1998). Dialéctica de la Ilustración. Fragmentos filosóficos. Valladolid: Editorial Trotta [in Spain].
22. Kristeller, P. (1979). El pensamiento renacentista y sus fuentes. México DF.: Fondo de Cultura Económica [in Spain].
23. Losada, R., Casas, A. (2008). Enfoques para el análisis político Historia Epistemología y perspectivas de la ciencia política. Bogotá: FLACSO-Biblioteca [in Spain].
24. Mina, Á. (2012). Amor a la filosofía y el espíritu crítico: una pedagogía de la filosofía y epistemología del pensamiento crítico. *Sophia, Colección de Filosofía de la Educación*. 12., 181–190 [in Spain].
25. Ortiz, D. (2015). El constructivismo como teoría y método de enseñanza. *Sophia, Colección de Filosofía de la Educación*. 19, 93–110 [in Spain].
26. Osorio, S. (2007). La teoría crítica de la sociedad de la Escuela de Frankfurt. Algunos presupuestos teóricos-críticos. *Revista Educación y Desarrollo Social*. Vol. 1, 2, 104–119 [in Spain].
27. Palacios, W., Álvarez, M., Moreira, J., Morán, C. (2017). Una mirada al pensamiento crítico en el proceso docente educativo de la educación superior. *Edumecentro*. Vol. 9, 4, 194–206 [in Spain].
28. Pérez-Estévez, A. (2012). La acción comunicativa de Habermas como diálogo racional. *Utopía y Praxis Latinoamericana*. Vol. 29, 70, 21–50 [in Spain].
29. Salamanca, L. (1998). Obreros, movimiento social y democracia en Venezuela. Caracas: Universidad Central de Venezuela, 93–114 [in Spain].
30. Sánchez, A. (2011). Manual de redacción académica e investigativa: cómo escribir, evaluar y publicar artículos. Medellín: Católica del Norte Fundación Universitaria [in Spain].
31. Santisteban, A. (2004). Formación de la ciudadanía y educación política. Barcelona. URL:[http://www.file:///C:/Users/User/Downloads/Dialnet-FormacionDeLaCiudadaniaYEducacionPolitica-1454090%20\(3\).pdf](http://www.file:///C:/Users/User/Downloads/Dialnet-FormacionDeLaCiudadaniaYEducacionPolitica-1454090%20(3).pdf) [in Spain].

32. Stolongo, P., Delgado, C. (2006). El pensamiento crítico ante la complejidad social. En La revolución contemporánea del saber y la complejidad social. Hacia unas Ciencias Sociales de nuevo tipo. Buenos Aires: CLACSO, 95–114 [in Spain].

Диего Фелипе Арбелаз-Кампило, доктор философии, профессор, Университет Амазонии, редактор журнала «Amazonia Investiga», Колумбия

Таций Василий Яковлевич, доктор юридических наук, профессор, ректор Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого, г. Харьков, Украина

Магда Джулисса Рохас-Бахамон, доктор философии, доцент, Университет Сурколумбиана, г. Нейва, Колумбия, заместитель редактора журнала «Amazonia Investiga», Колумбия

Данильян Олег Геннадьевич, доктор философских наук, профессор, заведующий кафедрой философии Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого, г. Харьков, Украина

ЗНАЧЕНИЕ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ В ЖИЗНИ СОВРЕМЕННОГО ОБЩЕСТВА

В статье обосновывается, что критическое мышление, будучи атрибутом человеческого сознания, так или иначе проявляет себя во всех видах деятельности человека, предполагающих использование критического разума и последующего дискурса. Обращается внимание, что чаще всего критическое мышление применяется именно в политико-правовой сфере. Утверждается, что критическое мышление предполагает для своего применения демократическую культуру, которая способствует толерантности, политическим дебатам и социальному консенсусу.

Ключевые слова: критическое мышление, глобализация, политический дискурс, правовое поле, демократическая культура, латиноамериканская философия.

Diego Felipe Arbeláez-Campillo, PhD, professor, University of the Amazon, Editor «Amazonia Investiga» Journal, Colombia

Tatsiy Vasyl Yakovych, Doctor of Legal Sciences, Professor, Rector of Yaroslav Mudryi National Law University, Kharkiv, Ukraine

Magda Julissa Rojas-Bahamón, PhD, Docente IE Jorge Eliecer Gaitán, Universidad de la Amazonia, Coeditor «Amazonia Investiga» Journal, Colombia

Danilyan Oleg Gennadyevich, Doctor of Philosophical Sciences, Professor,
Head of the Department of Philosophy of Yaroslav Mudryi National Law
University, Kharkiv, Ukraine

THE IMPORTANCE OF CRITICAL THINKING IN THE LIFE OF THE MODERN SOCIETIES

Problem setting. *Critical thinking is an attribute of consciousness that can be manifested in all human activities where it is required, as a condition of possibility, in the use of critical reason and deliberation. Consequently, it is in the domains of politics that critical thinking is used more frequently, to discuss the scope and concrete significance of the discourses and practices that, from the exercise of public powers, are deployed on intelligent citizenship and with the minimum necessary of information for peer deliberation.*

Recent research and publications analysis. *The term «critical thinking» itself is inextricably linked with the concept of «criticism. The Modern Dictionary of Social Sciences defines the term «criticism» as «a way of spiritual activity, the main task of which is to give a holistic assessment of the phenomenon, revealing its contradictions, strengths and weaknesses». Critical thinking is understood as a system of judgments, which is used to analyze things and events with the formulation of sound conclusions and allows us to make informed estimates, interpretations, and also apply the results to situations and problems. According to a number of researchers (Palacios, Alvarez, Moreira, and Moran, 2017), critical thinking is a type of reasoning that can be defined differently, but most of these reasoning always have something to do with the act of a survey or assessment. For this reason, speaking of critical thinking in general terms, references are made to questions and assessments, which ultimately make it possible to express a judgment or substantiate a position regarding a fact, phenomenon or idea. There is a position that the transition to a critical level of thinking in a particular community is a necessary prerequisite for the beginning of the civilized development of this community.*

Paper objective. *The objective of this article is to deconstruct the most common contributions of critical thinking, as a form of participation and political deliberation. It is about investigating what it implies for a social actor or political subject to think critically, by reviewing different theoretical and legal developments, which have been propping up dialectically in the West, since the advent of the philosophical program of political modernity, a culture of critical thinking that subsumes to different notions such as: freedom of conscience, freedom of expression, autonomy of the person, rights of resistance to oppression and free development of personality.*

Methodology. *Methodologically it is a research of documentary design developed in the coordinates of the philosophical essay, next to the Latin American philosopher and the revision of the most popular political theory.*

Paper main body. *Democracy is the natural space of critical thinking. In it, the individual – and beyond, the social movements – find the basic conditions for the development of criticality: freedom (recognition in the legal plane of freedom of thought and expression), and the possibility of dissenting in order to seek social change. In this*

sense, critical thinking is not the exclusive patrimony of a progressive or conservative ideology, but of every person and social group that, in a context of democratic exercise, think about the established order and its transformation.

Totalitarian systems repress critical thinking, and although they do not cancel it due to the resistance of some dissenting voices, they prevent it from becoming generalized in the population. The change or conformation of an order of justice, equality and participation, aspiration present in the critical vision of society, is replaced in totalitarianism (either from the right or from the left) by an ideology of control, where freedom is curtailed, to sow in the population the belief in a non-existent functional order; when in reality it is devoid of a minimum of rationality.

Democratic systems, in contrast to totalitarian systems, promote freedom of expression and recognize the right of citizens to think differently from what is considered normal in society. In this way, critical thinking does not represent a threat to democracy, but is part of it; while for totalitarianism, it is simply subversive and dangerous.

Conclusions of the research. *Among the main findings, the idea that critical thinking is not the exclusive patrimony of certain self-defined political and ideological tendencies as progressive in the region stands out. It is concluded that, this way of thinking is uncomfortable per se for all the paradigms that serve as the basis for the status quo, in politics and society.*

Keywords: *critical thinking, globalization, political discourse, legal reality, democratic culture, Latin American philosophy.*

ВІСНИК

Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

№ 3 (46) 2020

ФІЛОСОФІЯ
ФІЛОСОФІЯ ПРАВА
ПОЛІТОЛОГІЯ
СОЦІОЛОГІЯ

№ 3 (46) 2020

Вісник

Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

Спеціальність: Філософія, політологія, соціологія

Збірник наукових праць

Виходить щоквартально

Заснований у серпні 2009 р.

№ 3 (46) 2020

Харків
«Право»
2020

*Рекомендовано до друку та до поширення через мережу Інтернет вченою радою
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
(протокол №2 від 18.09.2020 р.)*

Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Спеціальність: Філософія, політологія, соціологія : зб. наук. пр. / редкол.: О. Г. Данильян та ін. – Харків : Право, 2020. – № 3 (46). – 246 с.

Засновник – Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого (НЮУ ім. Ярослава Мудрого)

Видавець – Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого (НЮУ ім. Ярослава Мудрого)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

О. Г. Данильян – доктор філософських наук, професор (*голова редакційної колегії, НЮУ ім. Ярослава Мудрого, Україна*);
М. П. Требін – доктор філософських наук, професор (*заступник голови редакційної колегії, НЮУ ім. Ярослава Мудрого, Україна*);
О. П. Дзьобань – доктор філософських наук, професор (*заступник голови редакційної колегії, НЮУ ім. Ярослава Мудрого, Україна*);
Ю. Ю. Калиновський – доктор філософських наук, професор (*заступник голови редакційної колегії, НЮУ ім. Ярослава Мудрого, Україна*);
Є. М. Мануйлов – доктор філософії, професор (*відповідальний секретар, НЮУ ім. Ярослава Мудрого, Україна*); **члени редакції за спеціальністю «Філософія»:** **О. С. Александрова** – доктор філософських наук, професор (Київський університет ім. Бориса Грінченка, Україна); **Дієго Феліпе Арбелаз-Кампілло** – доктор філософії, професор (Університет Амазонії, Колумбія); **Магда Джулісса Рохас-Багамон** – доктор філософії, доцент (Університет Сурколумбіана, Колумбія); **Алекс Веліз Бургос** – доктор філософії (Університет Лос-Лagos, Чилі); **Б. Б. Буяк** – доктор філософських наук, професор (Тернопільський національний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка, Україна); **Міліта Венажидене** – доктор філософії, доцент (Університет Вітовта Великого, Литва); **Іоліта Грябілкайте** – доктор філософії, доцент (Університет Вітовта Великого, Литва); **В. І. Додонова** – доктор філософських наук, професор (Київський університет ім. Бориса Грінченка, Україна); **І. І. Коваленко** – кандидат філософських наук, доцент (НЮУ ім. Ярослава Мудрого, Україна); **С. В. Купечал** – доктор філософських наук, професор (НЮУ ім. Ярослава Мудрого, Україна); **Хуан Гільєрмо Мансілла Сепульведа** – доктор філософії та літератури (Католицький університет Темуко, Чилі); **Бьянкі Мелкевік** – доктор права, професор (Університет Лавалю, Канада); **О. С. Поліщук** – доктор філософських наук, професор (Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, Україна); **Едуардо Р. Сагіс** – доктор філософії (незалежний дослідник, Аргентина); **Вілма Тамуліене** – доктор філософії, доцент (Вільнюський технічний університет ім. Гедімінаса, Литва); **О. М. Юркович** – доктор філософських наук, професор (НЮУ ім. Ярослава Мудрого, Україна); **члени редакції за спеціальністю «Політологія»:** **Джордан Ганс-Морзе** – доктор філософії у галузі політології, доцент (Університет Нортвестерн, США); **Аркадіш Жуковський** – багаторічний доктор у галузі політології (Інститут політичних наук, Вармінсько-Мазурський університет, Польща); **В. В. Кривошеїн** – доктор політичних наук, професор (Дніпровський національний університет ім. Олеся Гончара, Україна); **Г. М. Куц** – доктор політичних наук, професор (Харківський національний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди, Україна); **Ягіл Леві** – доктор наук у галузі політології, професор (Відкритий університет, Ізраїль); **Джейсон Ройс Ліндсі** – доктор наук у галузі політології, професор (Державний університет Сент-Клауда, США); **Іюноан Люстін** – доктор наук у галузі політології (Астонський університет, Велика Британія); **І. В. Мацішина** – кандидат політичних наук, доцент (Донецький національний університет ім. Василя Стуса, Україна); **Т. Л. Нагорняк** – доктор політичних наук, професор (Донецький національний університет ім. Василя Стуса, Україна); **Ніколай Н. Петро** – доктор наук у галузі політології, професор (Род-Айлендський університет, США); **І. О. Поліщук** – доктор політичних наук, професор (НЮУ ім. Ярослава Мудрого, Україна); **С. Ю. Римаренко** – доктор політичних наук, професор (Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України); **О. І. Романюк** – доктор політичних наук, професор (Харківська державна академія культури, Україна); **В. Ф. Смолянюк** – доктор політичних наук, професор (Державний вищий навчальний заклад «Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана», Україна); **Октай Ф. Тапрісівер** – доктор філософії в галузі політології, професор (Близькосхідний технічний університет, Туреччина); **О. В. Шевчук** – доктор політичних наук, професор (Чорноморський національний університет ім. Петра Могили, Україна); **члени редакції за спеціальністю «Соціологія»:** **Е. А. Афонін** – доктор соціологічних наук, професор (Національна академія державного управління при Президентіві України, Україна); **Л. М. Герасіна** – доктор соціологічних наук, професор (НЮУ ім. Ярослава Мудрого, Україна); **Ентоні Гарі Дворкін** – доктор наук у галузі соціології, професор (Університет Х'юстона, США); **Г. П. Клімова** – доктор філософських наук, професор (Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого, Україна); **Маріанна Ключко** – доктор філософії в галузі соціології, професор (Державний університет Огайо, США); **Н. М. Лисиця** – доктор соціологічних наук, професор (Харківський національний економічний університет ім. Семена Кузнеця, Україна); **Мішель Маффесолі** – доктор філософії в галузі соціології, професор (Університет Сорбонна, Франція); **Владимир Меньшиков** – доктор соціологічних наук, професор (Даугавпільський університет, Латвія); **К. Г. Михайлова** – доктор соціологічних наук, професор (Харківський гуманітарний університет «Народна українська академія», Україна); **В. Л. Погрібна** – доктор соціологічних наук, професор (НЮУ ім. Ярослава Мудрого, Україна); **В. І. Подшивалкіна** – доктор соціологічних наук, професор (Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова, Україна); **О. А. Філіппова** – кандидат соціологічних наук, доцент (Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна, Україна); **Хабібул Хак Хондкер** – доктор наук у галузі соціології, професор (Університет Засда, ОАЕ)

Відповідальний за випуск Є. М. Мануйлов

Збірник наукових праць «Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Спеціальність: Філософія, політологія, соціологія» є правонаступником «Вісника Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія», зареєстрованого як наукове фахове видання категорії Б (наказ Міністерства освіти і науки України від 02.07.2020 р. № 886).

Збірник наукових праць зареєстровано та проіндексовано у Google Scholar і таких міжнародних наукометричних баз: Index Copernicus International (Польща), Academic Research Index (Японія), Information Matrix for the Analysis of Journals (Іспанія), EBSCO Publisher (США), WorldCat (США), Scientific Indexing Services (США), Science Impact Factor (Австралія), International Innovative Journal Impact Factor (Індія), Cosmos Impact Factor (Німеччина), Bielefeld Academic Search Engine (Німеччина), а також баз даних «Наукова періодика України» та «Бібліометрика української науки» Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.

Адреса редакційної колегії: 61024, Харків, вул. Пушкінська, 77, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого.
Тел.: 704-92-38, 704-92-84; e-mail: kafedra_filosofy@ukr.net, kafedrasoc@ukr.net; Website: http://fil.nlu.edu.ua

*Рекомендовано к печати и к распространению через сеть Интернет ученым советом
Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого
(протокол № 2 от 18.09.2020 г.)*

Вестник Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого. Специальность: Философия, политология, социология : сб. науч. тр. / редкол.: О. Г. Данильян и др. – Харьков : Право, 2020. – № 3 (46). – 246 с.

Основатель – Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого (НЮУ им. Ярослава Мудрого)

Издатель – Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого (НЮУ им. Ярослава Мудрого)

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

О. Г. Данильян – доктор философских наук, профессор (*председатель редакционной коллегии, НЮУ им. Ярослава Мудрого, Украина*); **М. П. Требин** – доктор философских наук, профессор (*заместитель председателя редакционной коллегии, НЮУ им. Ярослава Мудрого, Украина*); **А. П. Дзебань** – доктор философских наук, профессор (*заместитель председателя редакционной коллегии, НЮУ им. Ярослава Мудрого, Украина*); **Ю. Ю. Калининский** – доктор философских наук, профессор (*заместитель председателя редакционной коллегии, НЮУ им. Ярослава Мудрого, Украина*); **Е. Н. Мануйлов** – доктор философии, профессор (*ответственный секретарь, НЮУ им. Ярослава Мудрого, Украина*); **члены редколлегии по специальности «Философия»:** **Е. С. Александрова** – доктор философских наук, профессор (Киевский университет им. Бориса Гринченко, Украина); **Диего Фелипе Арбелас-Кампильо** – доктор философии, профессор (Университет Амазонии, Колумбия); **Магда Джулисса Рохас-Бахамон** – доктор философии, доцент (Университет Сурколумбиана, Колумбия); **Алекс Велиз Бургос** – доктор философии (Университет Лос-Лагос, Чили); **Б. Б. Буяк** – доктор философских наук, профессор (Тернопольский национальный педагогический университет им. Владимира Гнатюка, Украина); **Милита Венажиндене** – доктор философии, доцент (Университет Витовта Великого, Литва); **Йолита Грябликайте** – доктор философии, доцент (Университет Витовта Великого, Литва); **В. П. Додонова** – доктор философских наук, профессор (Киевский университет им. Бориса Гринченко, Украина); **И. И. Коваленко** – кандидат философских наук, доцент (НЮУ им. Ярослава Мудрого, Украина); **С. В. Куцепал** – доктор философских наук, профессор (НЮУ им. Ярослава Мудрого, Украина); **Хуан Гильермо Мансилья Сепульведа** – доктор философии и литературы (Католический университет Темуко, Чили); **Бьяри Мелквик** – доктор права, профессор (Университет Лавалья, Канада); **А. С. Полищук** – доктор философских наук, профессор (Хмельницкая гуманитарно-педагогическая академия, Украина); **Эдуардо Р. Сагнер** – доктор философии (независимый исследователь, Аргентина); **Вилма Тамулиене** – доктор философии, доцент (Вильнюсский технический университет им. Гедиминаса, Литва); **Е. Н. Юркевич** – доктор философских наук, профессор (НЮУ им. Ярослава Мудрого, Украина); **члены редколлегии по специальности «Политология»:** **Джордан Ганс-Морзе** – доктор философии в области политологии, доцент (Университет Нортвестерн, США); **Аркадиуш Жукровский** – habilitированный доктор в области политологии (Институт политических наук, Варминско-Мазурский университет, Польша); **В. В. Кривошеин** – доктор политических наук, профессор (Днепропетровский национальный университет им. Олеся Гончара, Украина); **Г. М. Куц** – доктор политических наук, профессор (Харьковский национальный педагогический университет им. Г. С. Сковороды, Украина); **Ягил Леви** – доктор наук в области политологии, профессор (Открытый университет, Израиль); **Джейсон Ройс Линдси** – доктор наук в области политологии, профессор (Государственный университет Сент-Клауда, США); **Людмила Люстин** – доктор наук в области политологии (Астонский университет, Великобритания); **И. В. Мацишина** – кандидат политических наук, доцент (Донецкий национальный университет им. Василя Стуса, Украина); **Т. Л. Нагорняк** – доктор политических наук, профессор (Донецкий национальный университет им. Василя Стуса, Украина); **Николай Н. Петро** – доктор наук в области политологии, профессор (Род-Айлендский университет, США); **И. А. Полищук** – доктор политических наук, профессор (НЮУ им. Ярослава Мудрого, Украина); **С. Ю. Рымаренко** – доктор политических наук, профессор (Институт политических и этнонациональных исследований им. И. Ф. Кураса НАН Украины); **А. И. Романюк** – доктор политических наук, профессор (Харьковская государственная академия культуры, Украина); **В. Ф. Смолянюк** – доктор политических наук, профессор (Государственное высшее учебное заведение «Киевский национальный экономический университет им. Вадима Гетьмана», Украина); **Октай Ф. Танрисвер** – доктор философии в области политологии, профессор (Ближневосточный технический университет, Турция); **А. В. Шевчук** – доктор политических наук, профессор (Черноморский национальный университет им. Петра Могилы, Украина); **члены редколлегии по специальности «Социология»:** **Е. А. Афонин** – доктор социологических наук, профессор (Национальная академия государственного управления при Президенте Украины, Украина); **Л. Н. Герасина** – доктор социологических наук, профессор (НЮУ им. Ярослава Мудрого, Украина); **Энтони Гарри Дворкин** – доктор наук в области социологии, профессор социологии (Университет Хьюстона, США); **Г. П. Климова** – доктор философских наук, профессор (НЮУ им. Ярослава Мудрого, Украина); **Марианна Ключко** – доктор философии в области социологии, профессор (Государственный университет Огайо, США); **Н. М. Лисича** – доктор социологических наук, профессор (Харьковский национальный экономический университет, Украина); **Мишель Маффесоли** – доктор философии в области социологии, профессор (Университет Сорбонна, Франция); **Владимир Меньшиков** – доктор социологических наук, профессор (Даугавпилский университет, Латвия); **К. Г. Михайлева** – доктор социологических наук, профессор (Харьковский гуманитарный университет «Народная украинская академия», Украина); **В. Л. Погребная** – доктор социологических наук, профессор (НЮУ им. Ярослава Мудрого, Украина); **В. И. Подшивалкина** – доктор социологических наук, профессор (Одесский национальный университет им. И. И. Мечникова, Украина); **А. А. Филиппова** – кандидат социологических наук, доцент (Харьковский национальный университет им. В. Н. Каразина, Украина); **Хабибул Хак Хондкер** – доктор наук в области социологии, профессор (Университет Заеда, ОАЭ)

Ответственный за выпуск Е. Н. Мануйлов

Сборник научных трудов «Вестник Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого». Специальность: Философия, политология, социология является правопреемником «Вестника Национального университета «Юридическая академия Украины имени Ярослава Мудрого». Серия: Философия, философия права, политология, социология», зарегистрированного как научное специализированное издание категории Б (приказ Министерства образования и науки Украины от 02.07.2020 г. № 886). Сборник научных трудов зарегистрирован и проиндексирован в Google Scholar и таких международных наукометрических базах: Index Copernicus International (Польша), Academic Research Index (Япония), Information Matrix for the Analysis of Journals (Испания), EBSCO Publisher (США), WorldCat (США), Scientific Indexing Services (США), Science Impact Factor (Австралия), International Innovative Journal Impact Factor (Индия), Cosmos Impact Factor (Германия), Bielefeld Academic Search Engine (Германия), а также баз данных «Научная периодика Украины» и «Библиометрика украинской науки» Национальной библиотеки Украины имени В. И. Вернадского.

Адрес редакционной коллегии: 61024, Харьков, ул. Пушкинская, 77, Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого. Тел.: 704-92-38, 704-92-84; e-mail: kafedra_filosofy@ukr.net, kafedrasoc@ukr.net; Website: http://fil.nlu.edu.ua

The issue is recommended for publication and for distribution via the Internet by the Academic Council of Yaroslav Mudryi National Law University (the protocol No. 2 of 18.09.2020)

The Bulletin of Yaroslav Mudryi National Law University. Specialty: Philosophy, political science, sociology : The collection / Editorial board: O. Danilyan, et al. – Kharkiv : Pravo, 2020. – Issue No. 3 (46). – 246 p.

Founder – Yaroslav Mudryi National Law University (YMNLU)

Publisher – Yaroslav Mudryi National Law University (YMNLU)

EDITORIAL BOARD:

Oleg Danilyan – Doctor of Philosophical Sciences, Prof. (*Editor-in-Chief*, YMNLU); **Mykhailo Trebin** – Doctor of Philosophical Sciences, Prof. (*Deputy Editor-in-Chief*, YMNLU); **Olexander Dzoban** – Doctor of Philosophical Sciences, Prof. (*Deputy Editor-in-Chief*, YMNLU); **Yuriy Kalinovsky** – Doctor of Philosophical Sciences, Prof. (*Deputy Editor-in-Chief*, YMNLU); **Eugen Manuylov** – Doctor of Philosophy, Prof. (*Managing Editor*, YMNLU); **Editorial Board members majoring in philosophy: Olena Aleksandrova** – Doctor of Philosophical Sciences, Prof. (Borys Hrinchenko University of Kyiv, Ukraine); **Diego Felipe Arbeláez-Campillo** – Doctor of Philosophy, Prof. (University of the Amazon, Colombia); **Magda Julissa Rojas-Bahamón** – Doctor of Philosophy, Associate Prof. (Surcolombian University, Colombia); **Alex Véliz Burgos** – Doctor of Philosophy (University of Los Lagos, Chile); **Bogdan Buyak** – Doctor of Philosophical Sciences, Prof. (Ternopil Volodymyr Hnatyuk National Pedagogical University, Ukraine); **Milica Vienazindienė** – Doctor of Philosophy, Associate Prof. (Vytautas the Great University, Lithuania); **Jolita Greblikaite** – Doctor of Philosophy, Associate Prof. (Vytautas the Great University, Lithuania); **Vira Dodonova** – Doctor of Philosophical Sciences, Prof. (Borys Hrinchenko University of Kyiv, Ukraine); **Inna Kovalenko** – Ph.D. in Philosophy, Associate Prof. (YMNLU); **Svitlana Kutsepal** – Doctor of Philosophical Sciences, Prof. (YMNLU); **Juan Guillermo Mansilla Sepulveda** – Doctor of Philosophy and Literature (Temuco Catholic University, Chile); **Bjarne Melkevik** – Doctor of Law, Prof. (Laval University, Canada); **Olexander Polishchuk** – Doctor of Philosophical Sciences, Prof. (Khmelnitsky Humanitarian and Pedagogical Academy, Ukraine); **Eduardo R. Saguier** – Doctor of Philosophy (CONICET, Argentina); **Vilma Tamulienė** – Doctor of Philosophy, Associate Prof. (Gediminas Vilnius Technical University, Lithuania); **Olena Yurkevych** – Doctor of Philosophical Sciences, Prof. (YMNLU); **Editorial Board members majoring in political science: Jordan Gans-Morse** – Ph.D. in Political Science, Associate Prof. (Northwestern University, USA); **Arkadiusz Żukowski** – Dr. Habil. (Political Science), Full Professor (University of Warmia and Mazury, Poland); **Vitalii Kryvoshein** – Doctor of Political Sciences, Prof. (Oles Honchar Dnipro National University, Ukraine); **Halyna Kuts** – Doctor of Political Sciences, Prof. (H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, Ukraine); **Yagil Levy** – Ph.D. in Political Science, Full Prof. (Open University of Israel, Israel); **Jason Royce Lindsey** – Ph.D. in Political Science, Prof. (St. Cloud State University, USA); **Lucian N. Leustean** – Ph.D. in Political Science (Aston University, United Kingdom); **Iryna Matsyshyna** – Ph.D. in Political Sciences, Associate Prof. (Vasyl' Stus Donetsk National University, Ukraine); **Tetiana Nahorniak** – Doctor of Political Sciences, Prof. (Vasyl' Stus Donetsk National University, Ukraine); **Nicolai N. Petro** – Ph.D. in Political Science, Prof. (University of Rhode Island, USA); **Ihor Polishchuk** – Doctor of Political Sciences, Prof. (YMNLU, Ukraine); **Serhii Rymarenko** – Doctor of Political Sciences, Prof. (I. F. Kurash Institute of Political and Ethnic Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine); **Oleksandr Romaniuk** – Doctor of Political Sciences, Prof. (Kharkiv State Academy of Culture, Ukraine); **Volodymyr Smolianiuk** – Doctor of Political Sciences, Prof. (Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman, Ukraine); **Oktay F. Tarrisever** – Ph.D. in Political Science, Prof. (Middle East Technical University, Turkey); **Oleksandr Shevchuk** – Doctor of Political Sciences, Prof. (Petro Mohyla Black Sea State University, Ukraine); **Editorial Board members majoring in sociology: Eduard Afonin** – Doctor of Sociology, Prof. (National academy for public administration under the president of Ukraine); **Liudmyla Herasina** – Doctor of Sociology, Prof. (YMNLU, Ukraine); **Anthony Gary Dworkin** – Ph.D. in Sociology, Prof. (University of Houston, USA); **Halyna Klimova** – Doctor of Philosophy, Prof. (YMNLU, Ukraine); **Marianna Klochko** – Ph.D. in Sociology, Prof. (Ohio State University, USA); **Nadiia Lysytsia** – Doctor of Sociology, Prof. (Semen Kuznets Kharkiv National University, Ukraine); **Michel Maffesoli** – Ph.D. in Sociology, Prof. (Sorbonne, France); **Vladimirs Mensikovs** – Doctor of Sociological Sciences, Prof. (Daugavpils University, Latvia); **Kateryna Mykhailova** – Doctor of Sociology, Prof. (Kharkiv University of Humanities «People's Ukrainian Academy», Ukraine); **Viktoriiia Pohribna** – Doctor of Sociology, Prof. (YMNLU, Ukraine); **Valentyna Podshyvalkina** – Doctor of Sociology, Prof. (Odessa I. I. Mechnikov National University, Ukraine); **Olha Filippova** – Ph.D. in Sociological Sciences, Associate Prof. (V. N. Karazin Kharkiv National University, Ukraine); **Habibul Haque Khondker** – Ph.D. in Sociology, Prof. (Zayed University, Abu Dhabi, UAE)

Managing Editor – Eugene Manuylov

The collection «The Bulletin of Yaroslav Mudryi National Law University. Specialty: Philosophy, political science, sociology» is a successor «The Bulletin of the National University «Yaroslav Mudryi Law Academy of Ukraine». Series: Philosophy, philosophy of law, politology, sociology» is registered as a scientific professional publication of category B (Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine of the 02.07.2020 №886).

The collection of scientific papers registered and indexed in Google Scholar, the international scientometric databases: Index Copernicus International (Poland), Academic Research Index (Japan), Information Matrix for the Analysis of Journals (Spain), EBSCO Publisher (USA), WorldCat (USA), Scientific Indexing Services (USA), Science Impact Factor (Australia), International Innovative Journal Impact Factor (India), Cosmos Impact Factor (Germany), Bielefeld Academic Search Engine (Germany) as well as databases «Scientific Periodicals Ukraine» and «Bibliometryka Ukrainian science» of V. I. Vernadsky National library of Ukraine et al.

Address of the editorial board: Yaroslav Mudryi National Law University, 77, Pushkinskaya St., Kharkiv, 61024. Tel.: (057) 704-92-38, (057) 704-92-84; e-mail: kafedra_filosofy@ukr.net, kafedrasoc@ukr.net; Website: <http://fil.nlu.edu.ua>

ЗМІСТ

Філософія

<i>ДІЄГО ФЕЛІПЕ АРБЕЛАЕЗ-КАМПІЛЛО, ТАЦІЙ В. Я., МАГДА ДЖУЛІССА РОХАС-БАГАМОН, ДАНИЛЬЯН О. Г.</i> Значення критичного мислення в житті сучасного суспільства	11
<i>ДАНИЛЬЯН О. Г., ДЗЬОБАНЬ О. П.</i> Трансформації цінностей в інформаційному суспільстві: багатовимірність та різнопорядковість	28
<i>МАНУЙЛОВ Є. М., КАЛИНОВСЬКИЙ Ю. Ю.</i> Свобода слова як цінність демократичного державотворення: безпековий формат	44
<i>ХУАН ГІЛЬЄРМО МАНСІЛЛА СЕПУЛЬВЕДА, КЛАУДІА АНДРЕА ХУАКІАН БІЛЛЕКЕ, ХУАН ГІЛЬЄРМО ЕСТАЙ СЕПУЛЬВЕДА, ГЕРМАН МОРЕНО ЛЕІВА</i> Інтерсуб'єктивність і влада в адміністративному управлінні освітніми закладами	57
<i>ФІНІН Г. І.</i> Гуманітарний аспект модернізації системи освіти	76
<i>МЕЛКЕВІК БЬЯРН</i> «Уразливість» особистості та ефективність прав людини: потенційне питання?	88
<i>КОВАЛЕНКО І. І., МЕЛЯКОВА Ю. В., КАЛЬНИЦЬКИЙ Е. А.</i> Соціокультурна рефлексія у феноменологічній парадигмі: можливості та перспективи	115
<i>МЕЛЯКОВА Ю. В., ЖДАНЕНКО С. Б.</i> Постгуманістична культура кризь призму природних прав людини	128
<i>БУРЛУКА О. В.</i> Формування здатності до самоосвіти особистості в умовах інформатизації суспільства	145
<i>ТРОФИМЕНКО В. А., РАДЧЕНКО Я. М.</i> Профілактична діяльність Національної поліції України: спроба філософсько-правової рефлексії	154

Політологія

<i>КІНДРАТЕЦЬ О. М.</i> Особливості процесу радикалізації суспільства	163
<i>БАРАБАШ О. В.</i> Ракурси розвитку та пріоритети трансформаційних зусиль у Республіці Коста-Рика	176
<i>СТЕБЛИНА Н. О.</i> Способи репрезентації політичних акторів в українському цифровому політичному дискурсі	192

ЗАПОРОЖЧЕНКО Р. О.

Ідеологія як механізм конструювання простору: імперія vs держава модерну.....206

Соціологія

ПАНФІЛОВ О. Ю., САВЧЕНКО О. О.

Парадигмальний вимір сучасного освітнього простору.....220

НАШІ АВТОРИ235

ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК237

ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ СТАТЕЙ У ЗБІРНИКУ НАУКОВИХ ПРАЦЬ
«ВІСНИК НАЦІОНАЛЬНОГО ЮРИДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО. СПЕЦІАЛЬНІСТЬ:
ФІЛОСОФІЯ, ПОЛІТОЛОГІЯ, СОЦІОЛОГІЯ»238

СОДЕРЖАНИЕ

Философия

<i>ДИЕГО ФЕЛИПЕ АРБЕЛАЭЗ-КАМПИЛЛО, ТАЦИЙ В. Я., МАГДА ДЖУЛИССА РОХАС-БАХАМОН, ДАНИЛЬЯН О. Г.</i> Значение критического мышления в жизни современного общества.....	11
<i>ДАНИЛЬЯН О. Г., ДЗЕБАНЬ А. П.</i> Трансформации ценностей в информационном обществе: многомерность и разнопорядковость.....	28
<i>МАНУЙЛОВ Е. Н., КАЛИНОВСКИЙ Ю. Ю.</i> Свобода слова как ценность демократического государственного строительства: секьюритарный формат.....	44
<i>ХУАН ГИЛЬЕРМО МАНСИЛЛА СЕПУЛЬВЕДА, КЛАУДИА АНДРЕА ХУАКИАН БИЛЛЕКЕ, ХУАН ГИЛЬЕРМО ЭСТАЙ СЕПУЛЬВЕДА, ГЕРМАН МОРЕНО ЛЕЙВА</i> Интерсубъективность и власть в административном управлении образовательными учреждениями.....	57
<i>ФИНИН Г. И.</i> Гуманитарный аспект модернизации системы образования.....	76
<i>МЕЛКЕВИК БЬЯРН</i> «Уязвимость» личности и эффективность прав человека: потенциальный вопрос?.....	88
<i>КОВАЛЕНКО И. И., МЕЛЯКОВА Ю. В., КАЛЬНИЦКИЙ Э. А.</i> Социокультурная рефлексия в феноменологической парадигме: возможности и перспективы.....	115
<i>МЕЛЯКОВА Ю. В., ЖДАНЕНКО С. Б.</i> Постгуманистическая культура сквозь призму естественных прав человека.....	128
<i>БУРЛУКА Е. В.</i> Формирование способности к самообразованию личности в условиях информатизации общества.....	145
<i>ТРОФИМЕНКО В. А., РАДЧЕНКО Я. М.</i> Профилактическая деятельность Национальной полиции Украины: попытка философско-правовой рефлексии.....	154

Политология

<i>КИНДРАТЕЦ Е. Н.</i> Особенности процесса радикализации общества.....	163
<i>БАРАБАШ О. В.</i> Ракурсы развития и приоритеты трансформационных усилий в Республике Коста-Рика.....	176

<i>СТЕБЛИНА Н. А.</i>	
Способы репрезентации политических акторов в украинском цифровом политическом дискурсе	192
<i>ЗАПОРОЖЧЕНКО Р. А.</i>	
Идеология как механизм конструирования пространства: империя vs государство модерна	206

Социология

<i>ПАНФИЛОВ А. Ю., САВЧЕНКО О. А.</i>	
Парадигмальное измерение современного образовательного пространства	220
НАШИ АВТОРЫ	235
ИМЕННОЙ УКАЗАТЕЛЬ	237
ТРЕБОВАНИЯ К ОФОРМЛЕНИЮ СТАТЕЙ В СБОРНИКЕ НАУЧНЫХ ТРУДОВ «ВЕСТНИК НАЦИОНАЛЬНОГО ЮРИДИЧЕСКОГО УНИВЕРСИТЕТА ИМЕНИ ЯРОСЛАВА МУДРОГО. СПЕЦИАЛЬНОСТЬ: ФИЛОСОФИЯ, ПОЛИТОЛОГИЯ, СОЦИОЛОГИЯ».....	238

CONTENTS

Philosophy

<i>DIEGO FELIPE ARBELÁEZ-CAMPILLO, TATSIY V. Y., MAGDA JULISSA ROJAS-BAHAMÓN, DANILYAN O. G.</i> The importance of critical thinking in the life of the modern societies	11
<i>DANILYAN O. G., DZOBAN O. P.</i> Transformation of values in the information society: the multidimensionality and miscellaneous	28
<i>MANUYLOV E. M., KALINOVSKY Y. Y.</i> Freedom of speech as a value of democratic state-building: security format	44
<i>JUAN GUILLERMO MANSILLA SEPÚLVEDA, CLAUDIA ANDREA HUAIQUIÁN BILLEKE, JUAN GUILLERMO ESTAY SEPÚLVEDA, GERMÁN MORENO LEIVA</i> Intersubjectivity and power in the administrative leadership of high schools	57
<i>FININ G. I.</i> Humanitarian aspect of modernizing the educational system	76
<i>MELKEVIK BJARNE</i> «Vulnerability» of the individual and effectiveness of human rights: a question of potentiality?	88
<i>KOVALENKO I. I., MELIAKOVA Y. V., KALNYTSKYI E. A.</i> Socio-cultural reflection in phenomenological paradigm: opportunities and prospects	115
<i>MELIAKOVA Y. V., ZHDANENKO S. B.</i> Posthumanistic culture through the prism of natural human rights	128
<i>BURLUKA O. V.</i> Forming of capacity for self-education of personality in the conditions of informatization of society	145
<i>TROFIMENKO V. A., RADCHENKO Y. M.</i> Preventive measures of the national police of Ukraine: an attempt of philosophical-legal reflection.....	154

Political Science

<i>KINDRATETS O. M.</i> Features of the process of radicalization of society	163
<i>BARABASH O. V.</i> Perspectives of development and priorities of transformation efforts in the republic of Costa Rica	176
<i>STEBLYNA N. O.</i> Political actors in ukrainian digital discourse: ways of representing	192

ZAPOROZHCHENKO R. O.
Ideology as a mechanism of constructing space: empire vs modern state.....206

Sociology

PANFILOV O. Y., SAVCHENKO O. O.
The paradigmatic dimension of the modern educational environment.....220

OUR AUTHORS235

AUTHOR INDEX237

REQUIREMENTS TO REGISTRATION OF ARTICLES IN THE COLLECTION
«THE BULLETIN OF YAROSLAV MUDRYI NATIONAL LAW UNIVERSITY.
SPECIALTY: PHILOSOPHY, POLITOLOGY, SOCIOLOGY»238